

Q. B. P.

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE

PONTIFICE
NOVI TESTA-
MENTI,

EX HEBR. VII, 26. 27.

PRAESIDE

DN. IO. GEORGIO NEUMANNO,

S. S. THEOL. D. ET P. P. CELEBERRIMO, ALUMN. ELECT.

EPHORO GRAVISSIMO ET ACADEM. BIBLIOTHECARIO
SPECTATISSIMO,

*PATRONO AC PRAECEPTORE SUO AETERNA
MENTIS OBSERVANTIA COLENDO,*

AD D. V. MAJI, A. O. R. MDCXCIX.

PUBLICE DISSERTET

BENIAMIN NEUMANN,

GEDANENSIS.

WITTENBERGÆ RECUSA,

LITERIS JOHANNIS GODOFREDI MEYERI, (4)

Anno 1716.

ll. coll. diss. A
4004, 37

Diss. A. 204 (37)

XII. III. 5. 2. 6

RODOLPH

MONTE

ALBERT

DNO. GEORGIO NEUMANN

Sächs.
Landes-
Bibl.

BEITRÄGE

...

Faxit Numen!

Vari multum disceptarique solet, ex quonam genere sanctissimus Servator noster sit oriundus, Regione an vero Sacerdotali. Patres quosdam in hoc negotio minus accurate semper veratos fuisse, observant nostri. Quum enim hi & Regium pariter & Sacerdotale Christi munus assertum vellent, animo non malo, sed pio consilio Mariæ Christi matri Sacerdotale genus vindicaverunt. *Augustinus* Sec. V. Pater, hac in re varius, Mariam ex Levi & Juda simul originem duxisse affirmat. *Cujus femina*, de Maria loquitur, quoniam nec Sacerdotale genus tacetur, insinuante *Luca*, quod cognata ejus esset *Elisabetha*, quam dicit de filiabus *Aaron*. firmissime tenendum est, carnem Christi ex utroque genere propagatam, & Regum scilicet & Sacerdotum, in quibus personis apud illum populum Hebræorum etiam mystica unctio figurabatur, id est *chrisma*, unde Christi nomen elucet, tanto anto etiam ista evidentissima significatione prænunciatum, lib. II. de Consens. Ev.

A 2

ang.

ang. cap. II. Atque eam sententiam ex Manichæo haulisse videtur, qui primus omnium, quod eque sciam, Mariam ex tribu Levi esse tradidit apud *August. lib. XXIII. contra Faust. cap. II. X.* Idem sensit *Beda*, ratione nixus, quam modo commemoravi, nimirum quoniam Servator & Regis & Sacerdotis munere perfungi debuit. Eadem aliorum quoque Patrum fuit sententia, quorum tamen auctoritatem *Baronius* sequitur *Appar. ad Annal. Sect. XXX. seqq.* At enim vero Messiam ex tribu Levi oriundum esse, in sacris literis reperias nunquam, sæpius autem ex tribu Judæ, quod *Jacobus* morti vicini prænuñciaverat: *Non desistet tribus a Juda, neque legislator e medio pedum ejus, usque dum venturus erit Schilo, Gen. XLIX. 10.* Quare etiam *leo* de tribu *Judæ* vocatur, *Apoc. V. 5.* cujus tribus vexillum, quo in bello utebatur, leonis imaginem exhibebat. Neque Sacerdotium Christi commune fuit & Aaronicum, sed singulare prorsus & Melchisedeccianum. In eo sententiæ præsidium quærendum non est, quod *Elisabetha* Mariæ cognata dicitur *Luc. 1. 36.* eo quod vel *Elisabethæ* pater vel majores ejus uxorem ex tribu *Judæ* dixerunt. Et quid multis? *Paulus* cum *Hebræis* differens, ad communem gentis *Judæ* confessionem provocat. *Πρόδηλον manifestum est, quod ex Juda ortus sit Dominus noster, Hebr. VII. 14.* Eclii vero sanctissimus Servator ex stirpe Regia & Heroum sanguine sit prognatus, nihilo tamen minu & Sacerdotis explevit partes ac functionem hanc summo

mo

mo studio summaque cura est executus. Est locus
Hebr. VII. 26. 27. qui id ipsum comprobat solide, &
 luculenter evincit.

Τοιοῦτο γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεὺς, ὅσι,
 ἄκακτοι, ἀμίαντοι, κεχωρισμένοι ἀπὸ τῶν ἀμαρ-
 τωλῶν, καὶ ὑψηλότεροι τῶν οὐρανῶν γενόμενοι.

Ὅς ἔχει κατ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὡς περ οἱ ἀρ-
 χιερεῖς πρῶτον ὅπερ τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν θυσίας
 ἀναφέρειν ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τὸτο γὰρ ἐποίησεν
 ἐφ' ἅπασι ἑαυτὸν ἀνεύχνας.

Verfio Vulg.

*Talis enim decebat, ut nobis esset Pontifex, san-
 ctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatori-
 bus, & excelsior cælis factus.*

*Qui non habet necessitatem quotidie (quem-
 admodum Sacerdotes) prius pro suis delictis hostias
 offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, se of-
 ferendo.*

Hunc explicandum mihi sumam, & de Pontifice
 Novi Testamenti, quoad vires permiserint, breviter
 strictimque differam.

§. I.

Pncipio, nexum verborum observo, cujus omnino habendam esse rationem, particula γὰρ, sub initium textus posita, admonet. Apostolis, qui pro Deo legatione in his terris fungebantur, usu receptum erat, quam ore professi fuerant doctrinam, eam scripto quoque confirmare, ne forte excideret iis, quibus cœleste verbum annunciarant. Hunc morem noster quoque tenet, & cum ad Judæos, qui Christi sacra amplexi fuerant, literas perscriberet, perutile censebatur, de divinis mysteriis eos denuo admonere. Cum primis Sacerdotale Christi munus, maxime in hoc capite, ex quo nostra desumpta sunt, solícite inculcat, & hujus præ Sacerdotio Aaronico auctoritatem longe majorem esse, plurimis, iisdemque maxime idoneis argumentis, demonstrat. Ac primo quidem non minimum præsidii in eo situm esse putat, quod Melchisedecus, qua typus & figura Pontificis Christi extitit, reliquis Sacerdotibus omnino omnibus sit antefendus. Id ne gratis dixisse videatur, comprobatur statim, atque inde evincit, quod Melchisedecus ab Abraamo tanquam capite Sacerdotii, & quod huic consequens est, ab ipsis etiam Levitis acceperit decimas, præterea eidem divino Patriarchæ benedictionem, publico & solenni ritu contulerit, denique in sacro codice veluti perpetuo Sacerdotio fungens fuerit representatus, secus atque Sacerdotes Levitici. Dehinc progreditur Apostolus ad ultimam summamque satisfactionem pro commissis sceleribus, quæ quidem a Christo Sacerdote expectanda sit, neutiquam vero a Sacerdotio Levitico. Quare etiam sapientissimo Numini placuerit mutare rerum statum & alium constituere Sacerdotem extra ordinem, eumque ex stirpe Judæ, aliter quam lege cautum erat, a Davide pronunciatum. Ne quis vero existimet eo ipso augeri maxime & perfici Sacerdotium Leviticum, Paulus aperte testatur, sublatum illud esse penitus atque abolitum, eo quod hominibus salutem conferre non potuerit, sed viam saltem muniverit ad

rit ad

rit ad meliorem spem veramque animi fiduciam, qua Deo appropinquamus. Tum vero praestantius foedus urget, in Sacerdotio Christi conspicuum, & irrevocabili jurejurando divinitus confirmatum. Neque perpetuitatem officii praetermittit, quod in omnem aeternitatem duret, & nullis seculis finiatur. Nunc ad singularem Christi Pontificis perfectionem accedit, quae in Sacerdotibus Leviticis minime fuerit deprehensa.

§. II. Ante vero, quam id dicere ingreditur, sacrum Servatoris munus denuo firmat, atque Pontificis titulo eundem exornat. Sacerdotibus Vet. Test. suus constabat ordo, quandoquidem in certas classes sigillatim 24. distributi erant, quae certis hebdomadam vicibus sacrificandi munere perfungebantur, quod ex *1. Paral. XXV.* intelligitur. Harum classium nomen a primis auctoribus accepta retinebantur, licet illi dudum obissent. Hinc est, quod Zacharias Joannis Baptistae pater, de classe Sacerdotum fuisse dicitur, quae domus Abia nuncuparetur, *Luc. 1. 5.* Hos omnes dignatione vincebat Sacerdos summus כהן הגדול & הראש dictus, quem morem & gentiles imitati, suos pariter habuere Pontifices, quos Maximos appellabant, eo quod Sacerdotio maximo fungerentur. Legendus est eam in rem *Jacobus Gutberius de veteri jure Pontificio urbis Romae.* Ceterum Hebraeorum Pontifex cum sacro muneri admoveretur, peculiari oleo ad id confecto secundum jussum divinum solenni ritu inungebatur, quapropter etiam כהן המשחה i. e. Sacerdos unctus in sacris literis saepius appellatur *Lev. IV. 5.* Hunc inungendi morem in Aarone omnium primo observatum fuisse *Mores* refert, *Lev. 11X.* ejus & David meminit, qui mutuam animorum conjunctionem cum unguento optimo confert, quod capiti affusum in barbam Aaronis descendit, & hinc in oram vestimenti ejus collo propinquam *Ps. CXXXIII. 2.* quod commode saxi fieri poterat, cum sacro oleo in medio, qui oculos & palpebras interjacet loco, figura literae Graecorum χ efformaretur.

§. III. Huic vicarius erat, כהן קטן dictus, qui Sacerdoti summo,
si ali-

si aliqua ipsi obvenisset immundities, quare munere suo fungi non poterat, surrogabatur, & ceteris Sacerdotibus præerat, & Præfectus summus appellabatur. Inde locum interpreto *Luc. III. 2.* ubi Annas & Caiphas Pontifices fuisse dicuntur. Cum enim certum sit uno eodemque tempore duos Pontifices sacro ordini nunquam præfuisse, alterum de Sacerdote summo, alterum de ejus vicario explicandum esse, vero per est simile.

§. IV. Præter utrosque alius etiam Sacerdos summus prælii causa constitutus erat, & unctus ad bellum vocabatur, sive ut Hebræis verbis pronunciem, *משיח מלחמה*, cui id negotii datum, ut militibus in bellum ituris animum adderet, eosque sublata voce erigeret ac cohortaretur, sequerentur ducem, rem bene gererent, conficerent fortiter. Ex quo enim consilium ceperant Judæi suscipiendi bellum, antequam copias suas adducerent, congregabant eos in certum aliquam locum, & Sacerdos ad bellum unctus e superiore loco milites alloquebatur verbis ex *Deut. XX. 3. 4.* desumptis: *Audi Israel, vos bodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos, quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo.* Hæc repetebantur postea, cum reduxissent copias, atque in eo esset, ut hostes adorirentur.

§. V. Quæ cum mecum considero, jure meritoque Pontificis titulum Servatori competere deprehendo. Id certe mysterio non caret, quod Pontifices V. T. sacro oleo ad formam crucis, quam vocant Andreanæ, quæ Græcorum χ refert, ad munus sacrum fuerint inuncti, quo Dei filius, qui pro universo mundo victima factus, & in ara crucis patri oblatus est, aliquando inungendus præfiguraretur. Litera enim χ olim quoque in primitiva Ecclesia Servator insigniri solebat, quæ Constantino M. e caelo ostendebatur, veluti certissimum victoriae sublecuturæ indicium, ut ipse Eusebius testatur, in vita Constantini M. ex cujus ore e hæc accepisse sancte affirmat. Unctus igitur est Servator ad
Sacer-

Sacerdotale quoque munus, non materiali oleo, sed plane singulari, donis videlicet infinitis & maiestate divina, adeoque fidem fecit vaticinio *Zach. VI. 13. Gestabit gloriam s. decorum*, i. e. in Augusto summi Sacerdotis ornatu incedet, eritque Pontifex. Ea enim loquendi ratione ad vestimenta Pontificis *Vet. Test.* respicitur, quæ facta dicuntur *לכבוד ולפארש*, *in gloriam & decorem*, *Exod. XXIX. 2.* Quare uncti nomine designatur etiam sub tempora *V. T. 1. Cor. X. 9. Epb. I. 4. Hebr. XIII. 2.* cum idem semper fuerit, & officii sacri vis effectrix perpetua sit, & ad omnes omnium seculorum homines se extendat, quamvis unctio hæc eo demum tempore fuerit peracta, quo divina & humana Christi natura arctissime conjungebantur. Eadem dignitate conspicuos esse voluit fideles omnes, quos pariter in Sacerdotes unxit, quare Christiani appellantur, quo venerabili nomine primo omnium Antiochiæ ornatos fuisse ex *Act. XI. 26.* constat. Sed hi spirituales hostias Deo offerunt: preces, eleemosynas, & si quid hujusmodi. Unicum vero est *Novi Test.* sacrificium expiatorium, quod Christum Dominum, quem Prophetam ac Regem esse constat, in super etiam Sacerdotem designat. Promissus hic mundo Propheteta, tandem se hominibus in carne patefecit atque doctrinam cœlestem professus legem jam a Mose traditam recte interpretatus, atque a strophis argutiisque adversariorum vindicavit solide, Evangelium in primis in *Vet. Test.* prænunciatum solennis annuncia vit, & sub junctis subinde miraculis confirmavit. Mysteria quoque sacra instituit, ceu sigilla gratiæ, quibus oblatam in Evangelio justitiam certiorum redderet ac ob signaret. Tum vero ceteris quoque hominibus salutem Dei sanguine cunctis partam annunciari voluit, idque negotii Apostolis dedit, qui dicto audientes universum terrarum orbem sunt emensi. Hodie quoque munere hoc perfungitur, per ministros verbi, qui voluntatem divinam hominibus annunciant, & Sacramenta recte administrant. Idemque Rex a nativitate fuit, ac creaturis omnibus dominatur, cum primis cœlum divini orbi contra

B

omnes

omnes omnium furores defendit atque tuetur eundem regni
 cœlestis reddens participem. Denique Sacerdotis munus exe-
 quitur, cuius est hostias offerre Deo, & apud eum pro populo
 deprecari, de quo pluribus differendi postea dabitur occasio.
 Igitur vere *τὸς μὲν* est, quod de Trismegisto Aegyptio pro-
 nunciant Scriptores, si quidem is extitit unquam, non enim eam
 litem nunc meam facio. Nam contra Pontificios annotasse
 sufficiat, Pontificis nomen secundum utramque naturam divi-
 nam pariter atque humanam Servatori competere. Id enim vel
 Sacerdotalis oblatio, qua se pro totius mundi peccatis in mor-
 tem tradidit, satis evincit, utpote quod mero homini adscribi
 nequit, nisi Scripturæ S. aperte obloqui velimus. *Pf. XLIX. 8. Fra-
 ter non redemit, nec homo redimendo redimet quæquam.* Interea
 tamen, quod hic prætereundum non est, etiam tempore Vet.
 Test. Sacerdotis explevit partes, non utriusque tamen, sed alte-
 rius tantum naturæ divinæ videlicet intuitu, cum pro lapsis in-
 terpellaret, Protevangelium promulgaret, *Gen. III. 15.* promissio-
 nem de semine benedictio repeteret, *Gen. XII. XVII. XXII. &c.*
 peccata hominum per sacrificia expiaret, *Apoc. I. 8.* & quæ sunt e-
 jus generis, *B. Dorfeb. Pentad. Dissert. 15. §. 8.*

§. VI. Neque vero typicus extitit Sacerdos, sed antitypicus
 & Novi Test. immunis plane ab omni labe, cui necesse non est
 pro propriis peccatis offerre, sed tantum pro populi, quod semel
 peregit, semetipsum offerendo. Id fusius deducit Apostolus;
 & eminentem ejus præ reliquis sanctitatem sollicitè expendit, &
 sanctum eum vocat, innocentem, impollutum, segregatum a
 peccatoribus, & excelsores cœlis factum, quibus ceu Synony-
 mis vocem sanctitatis declarat, quæ Flacii animadversio est. Hæc
 singula justo ordine persequar, & quid sibi velint, exponam
 paucis.

§. VII. ὅσιος appellatur, quæ vox sanctum, justumque de-
 notat, quod Græcorum usus satis constat. Etsi enim sint, qui ὅσιον
 interpretantur sanctum erga Deum, & δίκαιον justum ergo ho-
 mines,

mines, tamen hæc vocum distinctio apud scriptores Græcos non est perpetua. Atque is est Pontifex N. T. qui non laminæ, sed menti inscriptum habet קרשׁ ליהוה ut Grotius loquitur. Si enim ex divinitate eum spectes, in se sanctus est 1. Sam. I. 2. si ex humanitate, nullius accusari poterit criminis. Ceteri homines omnino omnes mali sunt, ac vitiis quotidie se contaminant, cum enim contagione quadam, quæ a primis hominibus originem duxit, infecti sint, mirum non est ex malo fonte non meliorem rivum fluere. Equidem & homines quandoque sanctitatis elogio ornari reperias, & sanctos nuncupari, qui in his terris sunt, at manca & mutila est eorum sanctitas, nec omnibus numeris absoluta, ut sanctissimi quique veniam scelerem apud Deum deprecari necesse habeant. Quotquot communi generationis lege prognati impuri sunt ac commaculati, si eam, quam Christo debent, excipias sanctitatem 1. Cor. VI. II. solus Dei filius immunis est ab omni labe peccati, ut ut se hominibus in carne nostræ persimilima patefecerit. Memoria proditum est Gentiles sacrificulos suos puros sanctorque habuisse, quippe quos per præconem prius lustrari par erat, interposito iurejurando, quæ illud fuit ministrarum in Bacchi sacris apud Demosth. Orat. in Neeram *ἁγιστεύω καὶ εἰμι καθαρὰ καὶ ἀγνή ἀπὸ τῶν ἄλλων τῶν ἱεραδευόντων, καὶ ἀπ' ἀνδρὸς συνσχίας, καὶ τὰ θεόγνια καὶ ἰοβακχεῖα γεγάρο τῷ θυονύσω κατὰ τὰ πάτρια καὶ ἐν τοῖς καθήκασιν χρόνοις.* *Pia & pura & munda sum a ceteris immundis, & a viri congressu, & divinum natalem & Jobacchea celebri Baccho patrio ritu & legitimis temporibus.* Hinc vetus jus Pontificium: *Ad divos adeunto caste, pietatem adbibento, opes amovento: quæ secus faxit, Deus ipse vindex erit.* Pontifex N. T. nulla lustratione indiget, quippe summe sanctus, de cuius sanctitate etiam testatur externi & non christiani homines, inter hos præcipue Josephus Scriptor Judaicus non sine æterno gentis suæ opprobrio *Antiq. lib. XIII. cap. IV.*

§. IIX. *καὶ* & præterea dicitur, h. e. ab omni dolo, fraude

& studio nocendi maxime alienus, κακία enim voluntatem nocendi notat, contra ἄκακⓄ is audit, qui a studio nocendi quam longissime abest. Equidem Pharisei aliiqve infensissimi Servatoris hostes quæsi verunt sollicitè, quod in ipso reprehenderent, at invenerunt nihil. Tamen nescio quæ convitia ac probra in ipsum conjiciebant, & sanctissimam ejus famam & existimationem convellere audacter annitebantur. *Edax ac vini potator* per calumniam iis audiebat *Matth. XI. 19.* quod quidem convitium, ut eruditi observant, maxima scelera complectebatur, perinde ac si is esset Servator, qui patri denegaret obsequium, cibos lege divina moribusqve patriis vetitos ingurgitaret proterve, & eam in rem patris bona clam surriperet, & hujus pariter atqve synedrii minoris monita susqve deqve haberet & præfracte aspernaretur, adeoque dignus, ut lapidibus eum enecarent *Deut. XX. 18 seqq.* In Samaritanorum numero eum habebant, quos constat coluisse idola, & in monte Garizim columbam divino honore profecutos Semiramidem esse arbitrati in columbam conversam iis persuasum erat. Fœdere junctum esse Beelzebub cacodæmonum omnium neqvissimo calumniabantur, cujus ope atqve auxilio tam præclara, hominumqve fidem superantia facinora perpetraret. Reliqua dimitto, quæ Servatori, immerenti licet, affingebant. Sed si accusasse sufficit, quis innocens erit, Christus Dominus vitæ doctrinæqve innocentia se tuebatur, nec a quopiam criminis se convinci patiebatur. ΚαίκαⓄ vocabulum id animi vitium designare aliquando deprehendas, quod amori mutuo refragatur. Atqui eo etiam nomine Pontifex N. T. ἄκακⓄ dici meretur. Solent fere homines maximam laudem in eo ponere, si nulli noceant, si injuriam inferant nemini, de cetero nec cuiquam inserviunt aut opitulantur. Longe alia mens Servatori fuit, qui omnes, etiam infensissimos hostes, & in famam suam perquam contumeliosos, prolixo affectu est profecutus, & mortem ipsam pro iis subire non reformidavit. Tantum ab fuit, ut vel in unum fuerit odio, ut potius ægræ sibi faci-

faci-

facientes non toleraret modo, sed etiam amaret ex animo, & maledicta precationibus compensaret.

§. IX. Reperias multos, qui a vitiis flagitiisque sibi cavent, nævis vero carere nequeunt. Sed Pontifex N. T. ne minimæ maculæ argui potest, quamobrem ἀμίαντος nuncupatur. Μιασμός enim, quæ cum nostra cognata est, maculam notat, qualis ex vino contrahitur in vestibus ebriosorum, & natura in facie sæpe comparet, quod *Aretius* observat. Sanctissimus Servator, cum non sibi natus esset, sed hominum causa, ut iis prodesset, non fugiebat pessimos quosque familiaritate sibi conjungere, & cibum cum iis sumere, non, ut eos in improbitate, confirmaret, aut etiam approbaret eam, quam reprehendit semper, & detestatus est, sed ut scelera, quibus cœlestes iras promeruerant, averfarentur & agnita vitæ prioris turpitudine mutarent eam in melius: neque tamen hac conjunctione se contaminavit, sed purus incorruptusque permansit. Græcis lapis est, scisso alumini similis ἀμίαντος dictus, qui in ignem coniectus non consumitur, nec inquinatur, sed flammis invictus splendidior exit, quod *Isidorus*, *Diosc.* *Plinius*, aliique edocent. Non male hæc ad Christum referas, quem divini codex sæpius lapidem appellat. Hic ex confortio impiorum illæsus evasit, ejusque sanctimonia & vitæ integritas eo magis inde eluxit. Hinc *Piscis* nomen Servatori tribuisse veteres *Augustinus* commemorat, eo, quod Christus in hujus mortalitatis abyssu, velut aquarum profunditate vivus, i. e. sine peccato esse potuerit. Quamquam alii, & forsan rectius, nominis rationem ad fertilitatem referant, quod Dei filius multos pisciculos, quo nomine fideles, sacro fonte ablutos, appellaverunt veteres, producat.

§. X. Tanta vero est Pontificis N. T. sanctitas, ut ea verbis satis exprimi non possit. Divinus Scriptor nova adhuc loquendi ratione eam insinuat, & χωρισμένον ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν s. segregatum a peccatoribus dicit. per ἀμαρτωλῆς, quocunque legi divinæ transgressores hic intelligas, pro quibus opus fuit quousque

die immolare hostias v. 21. homines infirmitatem habentes v. 28. quos Scriptura i. e. lex conclusit, i. e. conclusos esse docuit sub peccatum Gal. III. 22. Ab his segregatus fuit, non substantiæ ratione, ut Anabaptistæ volunt, quippe παραπλησίως consimiliter particeps factus est carnis & sanguinis h. e. humanæ naturæ Hebr. II. 14. hac enim loqvendi formula hominem Judæi indicare solent; sed qualitatam culpabilium respectu, quas omnes segregatio hæc exclusit, & intuitu donorum infinitorum, quibus Christus supra consortes suos unctus est Ps. XLV. 8. Unicus inter Deum & homines mediator nostra, totiusque mundi peccata sibi a patre cœlesti imputari passus est, eaque universa in se portanda ultro suscepit, atque hoc sensu peccatorum maximus a piis veteribus dici solet, quem loqvendi modum contra Pontificios quosdam observari velim, quos id male habet, quod Christum peccatorum dixerit Lutherus noster Tom. VI. Altenb. f. 698. dextre intelligendus: in se tamen sanctissimus fuit, si ex divinitate eum æstimes, per essentiam: si humanitate metiaris, non tantum ob communicatam sanctitatem divinam, quam primo conjunctionis personalis momento est adeptus, sed etiam ob sanctitatem finitam ipsi per modum habitus in hærentem. Si Judæos audias, ex iis cognoscas licet, Pontificem V. T. septem ante expiationis lacra diebus in singulari templi conclavi, Parhedrin dicto, a reliquis hominibus sejunctum fuisse, ne aliqua ratione se commacularet, & ad munus ob eundem minus idoneus redderetur, adeoque ejus Vicarius, cujus supra mentionem feci, vices ipsius in exeqvendis functionibus sacris sustineret. De Ægyptiorum quoque sacerdotibus constat, ipsis, veluti sacris hominibus, nefas fuisse cum profanis conversari. At longe alia est Pontificis N. T. a peccatoribus segregatio utpote quæ innuit, eundem secundum divinitatem infinito intervallo, si puritatem perfectionemque respicias, ab omnibus omnino hominibus, imo ipsis etiam angelis distare, neque secundum humanitatem in consortium commerciumque peccatorum venire, & id quidem

dem

dem ob immediatam Sp. S. operationem *Luc. I. 35.* propter quam quod ex virgine genitum est, sanctum, imo sanctum sanctorum dicitur *Dan IX. 24.* Quamvis enim Christus homo factus, quoad infirmitates naturales & inculpabiles libereque assumtas, esset in similitudine carnis peccatrix *Rom IX. 3.* tamen segregatus fuit a peccatoribus, usque eo, ut ne quidem peccare potuerit, idque propterea, quod præter ordinariam generationis legem ex pia sanctaque virgine genitus, per singularem plane Sp. S. *ἐπι- λείψιν* qui guttas illas sanguineas, ex quibus Christus homo formanduserat, in virgine segregavit & venenum peccati absterfit, easdemque adeo sanctificavit, & purificavit ante, quam inde formaretur.

- - - *Virtus divina puellam*

- - - *Sincero afflatu per viscera castamaritat.*

Præclare scriptum est a Fulgentio: *Natus est Christus non sic ex peccatoribus peccator, sicut ex hominibus homo, sed natus est homo, susceptus a Deo sine ullo peccato, ut peccatores homines reconciliaret Deo.* Opera pretium me facturum esse arbitror, si quid ea de re fenserit Lutherus noster, hic aperiam, & verba ejus, utut paulo prolixiora, accurata tamen atque perspicua adscribam: *Disputant Doctores Scholastici, utrum natus sit ex carne peccatrice, an vero munda? An servaverit Deus a condito mundo aliquam puram guttulam carnis, ex qua Christus nasceretur? Respondeo ergo Christum vere natum esse ex vera & naturali carne & sanguine humano, qui corruptus fuit originali peccato in Adam, sed sic, ut posset sanari. Sicut nos credimus & speramus, qui sumus circumdati carne peccati, futurum, ut in die redemptionis nostræ ea purgetur, & separetur ab omnibus infirmitatibus, morte & ignominia, sunt enim peccatum & mors mala separabilia. Itaque cum ventum fuit ad virginem, vel guttam illam sanguinis virginis, impletum est, quod dixit angelus: Spiritus S. veniet super te, & obumbrabit tibi. Non quidem natus est Messias virtute carnis & sanguinis, sicut Jo. I. dicitur, non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri &c. Sed tamen*

ex mat-

ex massa carnis, & ex isto sanguine corrupto voluit nasci. In illo autem puncto conceptionis virginalis Sp. S. purgavit & sanctificavit massam peccati, & extersit venenum diaboli & mortis, quod est peccatum. Et mansit mors in ea carne, propter nos tamen fermentum peccati expurgatum est, & facta est purissima caro per Sp. S. purificata, & unita cum divina natura in una persona. Est igitur vere natura humana non alia, quam in nobis. Et Christus est filius Ade, & de semine & carne ejus, sed ut dictum est Spiritus S. obumbrante, operante & purgante, ut apta esset ad hanc conceptionem innocentissimam, & mundam ac sanctam nativitatem, qua nos purgaremur & liberaremur. Hæc ille Comm. in Gen. XXXIIX.

§. XI. Olim sanctum dicebatur, quod a profano usu separatum, Deo consecrabatur, verbum enim ἁγίον in Piel separandi, & ad certum aliquem usum destinandi significatu accipi solet. Atque eo etiam nomine Pontifex N. T. Sanctus dici meretur, cum Patri cœlesti victima fuerit consecrata. Perplacet elegans Theodoretæ observatio, cum ἁγίον dicit, quasi ἁγείον, quod nihil terrenum habet. Hæc optime ad Christum referas. Quid enim? ὑψηλότερον τῶν ἐραναίων γενόμενον excelsior cœlis factus. Si quæras, quandonam Pontifex N. T. officium sacrum fuerit auspicatus, ex Socinianis audias licet, Christum non fuisse Pontificem, cum in his terris versaretur, sed in cœlis demum factum, & morte sua paulatim ad munus publicum se præparasse. Atque hi fallendi præsidium in verbis Apostoli quærunt, ubi excelsiorem cœlis factum commemorat, quæ pervertunt plane & incongrue interpretantur. Quod si enim exinde hoc confici licet, tum demum factum esse Pontificem, cum sublimior cœlis factus, pari ratione colligas, eundem etiam sanctum & impollutum non fuisse ante, quam sublimior cœlis fieret. Ex scripturis sane novimus Servatorem nostrum primo conceptionis momento, ad sacerdotale pariter munus inunctum, consecratumque fuisse. Pauli verba convenienter explicari debent, utpote quæ infinitam Servatoris majestatem innuunt, quam is per
unio

unionem personalem est adeptus, atque illi phrasi respondent, quam sub epistolæ initium adhibuit Paulus, ubi præstantior angelis factus dicebatur, hos enim cœli nomine venire, ex *Job*, XV, 25. intelligere licet. Inprimis ad summam Servatoris sanctitatem hic respici, cum qua si ipsi cœli conferantur, immundi illi sint ac imperfecti, non ex vano auguror, eo maxime, quod coherentia textus, quæ in explicanda scriptura diviniore negligi non debet, hanc interpretationem svadeat plane atque injungat. Persequitur enim institutum Apostolus, & singularem Pontificis N. T. sanctitatem, a non necessitate, ut ita loquar, pro peccatis propriis offerendi demonstrat.

§. XII. Pergit: ὅς ἐκ ἔχει καθ' ἡμέραν, & quæ consequuntur, *θυσία* oblationem quamcunque complectitur, *θύειν* enim, unde originem ducit, proprie fruges Deo offerre designat, antiquissimos enim homines ignorasse cruenta sacrificia, & hostiarum loco vel folia, vel glandes, quibus ipsi adhuc vescebantur, vel *ψαῖς* à h. e. fractas fruges obtulisse eruditi observant. Neminem reperias, qui vocabulum hoc ab Homero maectandi significatu adhibitum fuisse animadverterit, quamvis hæc vocis significatio apud scriptores alios pervetustos, satis sit obvia. LXX. hoc nomine tum Hebræorum חֶבֶד, quod idem est ac oblatio pecudum, tum מִנְחָה quod plerumque de oblatione frugum terræ usurpatur, extulerunt. Latinis *hostia* dicitur, vel quod post cæsos hostes immolaretur, vel quod, ut *Servius* vult, Dii per eam hostientur, i. e. æqui ac propitii reddantur, *hostire* enim antiquo vocabulo apud *Plautum* pro *æquare* legas. lisdem quoque *victima* audit, vel quod *victima* a victoribus immolaretur, unde *Ovid*:

Victima, quæ cecidit dextra victrix, vocatur.

Vel quod vincirent eam & ligarent. Judæi pariter sua ligabant sacrificia, quod ex *Pf.* CXII. 22. colligo: *Ligate sacrificium festi funibus usque ad cornua altaris.* Quem locum *Jarobi* ita interpretatur: *Alligate sacrificium festi lectis vestris, donec offeratur ad cornua altaris, Kimchi* vero sic explicat: *Afferte agnum ligatum*
C funi-

funibus, donec offeratis ad cornua altaris, ut coram Domino offeratur. Constat enim sacrificia angulis altaris, pyramidum instar exstructis, qui cornua vocabantur, non fuisse alligata, cum viva ascendere altare non debuerint, ut ad cornua pervenirent. Sigillatim Judæi agnos Paschales lectis suis alligare solebant, ne fierent immundi, aut aliquo vitio commacularentur. De cetero patet, ex quo Deus Optimus Maximus cum primis hominibus in peccatum pro lapsis redintegravit fedus una de sacrificiis præcepisse, quibus de futuro Messiaë sacrificio semel in cruce peragendo admonerentur. Prouti is postea peculiare sacrificandi ritus in lege instituit, quos recenset Leviticus, quem Judæi propterea תורה הקרבנות legem oblationum vocant. Neque enim existimes sacrificandi morem ex ingenio humano confictum fuisse, siquidem rationi inconueniens videtur, ea ratione Divinum Numen reddi posse propitium, quod ipse etiam Plato agnovit ac palam fassus est. Id Pontificiis cogitandum erat, qui fecus sentiunt, & ut fictum Missæ sacrificium firment, sacrificiorum cultum ex rectæ naturæ inclinatione proficisci, eaque compulsos tum Patriarchas tum gentiles sacrificasse affirmant. Ita enim *Bellarminus lib. de Missa cap. 20. Omnis fere religio, seu vera seu falsa omni loco & tempore, semper ad cultum Dei sacrificia adhibuit. Hinc enim colligitur id prodire ex lumine & instinctu natura, & esse primum quoddam principium a Deo nobis ingenitum. Et Jacobus Bolducius Monachus Capucinus id sibi asserendum sumsit, Adamum primum hominem panem subcineritium, quem Hebræי וקראות vocant, Deo obtulisse, ac peculiarem Tractatum de Oggio Christiano conscripsit. Sed dudum obtinuerunt Nostri sacrificiorum ritum divinitus institutum ab Israelitis ad gentes migrasse, Ethnicis enim & qui a vera Ecclesia desciverunt (loquor verbis B. Dorschei summi Theologi in Mysaria Missæ 1. §. 12.) imitatione eorum, quæ a Patriarchis ad venerationem supremi Numinis instituta viderunt, ad suas sacrificiorum processerunt ceremonias, tum quia omnes e Noacho orti, tum quia ex Pa-*

triar-

sriarcharum vel peregrinatione, vel conversatione, vel celebritate
 id hauserunt, tum quia fama templi, & Religionis in gente Israeli-
 tica instituta, ad orbis etiam fluxit incolas. Hinc vestigia etiam
 non obscura cultus Mosaici, emicant in illis, licet myriadibus super-
 stitionum.

§. XIII. Illuc nunc pergo, quo me singularis plane cultus divi-
 ni mentio abduxit. Igitur sacrificia V. T. expiabant crimina,
 quod scriptura divinior aperte satis confirmat. Lev. XVII. II. *A-*
nima carnis est in sanguine, & ego dedi illum vobis, ut super altare
in eo expietis pro animabus vestris, & sanguis pro anima piaculo
fit. Hinc etiam Expiationis dies nomen acceperat, quod sacrifi-
 cia expiatoria publica pro Sacerdote S. & toto populo immola-
 rentur. Equidem sacrificia non in se hæc efficiebant, sed vi me-
 riti Christi, quem eminus repræsentabant. Quare etiam a sa-
 crificantibus præter serium de admittis peccatis dolorem fides
 quoque requirebatur, qua certo crederent, sacrificiis his intuitu
 Messia olim in cruce immolandi perbenigne sibi a Deo peccata
 condonari. Cum autem Pontifices V. T. æque peccatis inqvi-
 nati essent ac homines reliqui, iidem necesse habebant prius
 pro peccatis propriis, tum vero pro peccatis populi immolare
 hostias. Quænam autem illæ fuerint, dubium multis. Cum sa-
 cra expiationis, quorum paulo ante memini, solenni ritu pera-
 gerentur, & Sacerdoti S. prius necesse erat pro se & dome sua
 juvencum offerre, tum & duos hircos ab universo coetu sumere,
 atque sortes ליהוה & לעזאזל in urnam conjicere, atque hircum
 alterum, in quem fors ליהוה ceciderat pro populi peccatis offer-
 re, alterum vero, ex quo iniquitates cunctas in eum transtulerat,
 per virum huic muneri aptum in desertum emittere, ut, quo-
 cunque vellet, abiret licere Lev. XVI. Atque ad hæc sacrificia A-
 postolum hic respicere, sunt qui existimant. Enim vero cum
 hæc semel tantum quolibet anno fuerint peracta, non vero sin-
 gulis diebus, iis assentiri non possum. Alii censent, indicari hic
 jure sacrificium pro populo singulis diebus oblatum, cuius

mentio fit *Exod. XXIX 38. seqv.* Hi vero necesse habebunt asserere sacrificium jure primo pro expiando peccato Sacerdotis S. deinde pro expiando peccato populi fuisse oblatum. Existimaverim vero de diversis oblationibus verba Pauli accipienda esse, videlicet de munere & sacrificio quotidiano, quorum illud sumptibus propriis comparatum Sacerdotis S. hoc vero ex fisco publico patum populi expiabat crimina. Et munus quidem Sacerdotis S. de quo legas licet *Lev. Pl. 20. seq.* ex decima Ephæ similæ confectum erat, quam in duas dividebat partes, ac ex quolibet parte formabat placentas, sex, adeoque ex decima integra placentas duodecim, quas cum oleo in sartagine tostas, unde etiam Sartagine Sacerdotis S. vocabantur, quotidie offerebat, ut populum Hebræum in duodecim tribus divisum expiaret. Qui recogitabunt, Apostolum hæc ad Hebræos conscripsisse, quibus gentis suæ ritus cogniti penitus perspectique erant non admirabuntur, me de oblationibus diversis verba ipsius interpretari. Hæ enim fiebant καθ' ἡμέραν i. e. quotidie, neque est quod cum *Grotio*, illud per *sapius* explicemus, & a proprietate literæ temere & præter necessitatem recedamus.

§. XIV. Quid v. Pontifex. N. T. τὸτο ἰπολήσεν ἰφάπαζ ἑαυτὸν ἀνενέγκας. Geminum est Pontificis V. T. munus, deprecari pro populo, & offerre victimam. Ultrumque Pontifex N. T. omnium sollemnissime peregit. Ab omni æternitate pro hominibus vota fecit, etsi vigore satisfactionis suæ in carne assumpta aliquando præstandæ, atque cum fine mundi interpellandi finem faciet, minimum pro salute hominum impetranda, cujus fideles electique statim post discessum ex hac vita percipiunt fructum, de quo cautionis sacræ verba: am Jüngsten Bericht mein Fürsprecher sey/ interpretari decet. Nam post diem novissimum pii plene perfecteque beati erunt, adeoque intercessionis Christi ad consequendam quidem salutem non amplius indigi, impii vero æternis condemnationis vinculis adstricti nullius intercessionis capaces, quippe quæ jam ante desit quoad singulos, quando
unus.

unusquisque eorum in impoenitentia ex hac vita decessit *Hebr. XII. 25.* Oblationem præfenti loco adstruit Apostolus, & eam plene copioseque deducit.

§. XV. Victima Sacerdos ipse est, qui se Deo immolavit. Obtulit animam & exquisitissimos in ea perpeffus est dolores, quod testantur fati, tum incredibilis illa animæ perturbatio, quam in horto ad radices montis oliveti sito perpeffus, ubi anima ipsius ad mortem i. e. lethaliter tristis erat *Mattb. XXVI. 38.* tum ineffabilis illa derelictio, de qua jam in cruce pendens lamentabili voce conqueffus *Mattb. XXVII. 46.* cum sensus interioris gratiæ cœlestis ex inhabitante divinitate alioqui redundare solitæ ipsi subtractus, ac consecuti intensissimi inferni dolores, tanti quidem, quantos nullus unquam damnatorum hominum perpeti poterit. Obtulit sanguinem pretiosissimum, & primitias, quidem ejus octavo, statim a natiuitate die *Luc. II. 21.* obtulit lacrymas ac clamorem magnum in arca crucis *Hebr. V. 7.* Obtulit aquam ex perfosso ejus latere large profluentem *Joh. XIX. 34.* Obtulit totam carnem i. e. se ipsum anima & corpore constantem *I. Petr. II. 24.* Neque vero divina summi sacerdotis natura hic excludenda est: quæ licet per se victima fieri i. e. perpeti & mori non posset, tamen, quia per unionem personalem i. e. arctissimam particeps facta est humanæ naturæ, ut Deus homo sit: recte affirmamus cum scriptura; totum *ἑαυτῶν* se dedisse victimam pro nobis: nam *Deus sanguine suo redemit Ecclesiam Act. XX. 28.* *Dominus gloria crucifixus est I. Cor. II. 8. auctor vitæ interfectus est Act. III. 15.* Itaque Christus homo se obtulit, quod divina ejusdem natura sibi appropriavit, & simul victimæ infinitum valorem pondus & efficaciam addidit, adeo, ut quælibet Christi natura egerit cum communicatione alterius, quod cujusque proprium est. Id Apostolus innuit vocabulo *ἑαυτῶν*, quod suppositum denotat, adeoque hic Christum *ἑαυτῶν*. Ita fidelissimus Sacerdos animam suam posuit a semet ipso *Jo. X. 18.* & sponte Reip. Christianæ victima factus, non equidem se ipsum interficiendo,

ciendo, quemadmodum iu V. T. Sacerdotes occidere victimam, mactare & præparare eam solebant, quod naturalis amor non permittebat, *nemo enim carnem suam odio habet, sed nutrit eam ac fovet Epb. V, 29.* sed se ipsum per Judæos crucifixum & occisum victimam offerendo Deo, & iusti Dei servi instar patri cælesti usque ad mortem obedientem præstando. *Phil. II, 8.* Quod dudum prænuñciaverat *Pf. XL. 7. Aures perforasti mihi.* Qua loquendi formula perfectissima Patri obedientia a Filio incarnato præstita indicatur, & respicitur ad morem in Politia Jadaica receptum, quem Domini cum servis de diuturniore tempore servitii paciscentes observabant. Si sex anni servitutis essent finiti, adducebat illum Dominus ad Synedrium trium personarum, & iis referebat, quod nollet liberi fieri, & ex domo heri sui exire, postea collocabat illum ad januam, vel ad postem, sive esset janua ædium propriarum, sive aliarum, auremque dextram ea parte, qua erat firmior, subula metallica perforabat, in signum perpetuæ servitutis. Hæc consuetudo apud Græcos locum non habebat, quippe qui servos in fronte signabant, idque non pœnæ causa, ut apud Romanos, sed ut eorum domini noscerentur, quorum nomina faciei impressa gerebant. Unde LXX. verba generatim reddiderunt: *σῶμα κατηήσωμοι Corpus meum disposuisti, ie. certa ratione affecisti & notasti quam translationem retinet Apostolus Hebr. X. 5.* Gentiles in victimis sui requirebant, ut sponte sua, nec reluctantes mactarentur, & ducebant eas, non trahebant ad aram. Imo cum victimæ jam ad aras solenni ritu adductæ essent, explorabant, adstrarentne libenter, sin minus, removebantur ab aris, quia Diis suis eas haud gratas acceptasque existimarent. Unde Seneca in Oedipo v. 1334. seqq.

- - Huc propere admove,

Et sparge salsa colla taurorum mola.

Placidone vulcus sacra, & admotas manus

Patiuntur?

Et Florus lib. IV. cap. II. Nunquam imminentis ruinae manifestiora pro-

prodigia, fuga victimarum, cetera. Namque persuasum habebant, coacta Diis placere, & cuiquam prodesse non posse. Idem in sanctissima Christi hostia obtinet, qui nihil reluctatus tradidit semet ipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis Ep. V. 2. Voluntas tua, o Pater, (dixit) ab aeterno erat, ut genus humanum in peccata prolapsum non sacrificiis tibi expiaretur. iustitiaeque & maiestati tuae laesa per ea satisfaceret; sed ut tantum essent typus mei, tanquam veri & unici pro totius mundi peccatis sacrificii. Hinc quoniam ipse poscor, ut, qui dederam consilium, feram etiam auxilium, assumptaque humana natura profundissime exinanitus, tibi tanquam servus fidelissimus obediens fiam usque ad mortem crucis; ex! adsum. Ecce venio, arduum redemptionis humani generis opus sponte suscepturus, voluntatemque tuam observaturus & completurus, quemadmodum Frischmuthus Ps. XL. 7. verba interpretatur.

§. XVI. Oblationem vocabulo perquam significante innuit Apostolus videlicet ἀναφέρειν, quod proprie sursum ferre significat Luc. XXIV, 15. atque in hac epistola perinde ut 1. Petr. II, 5. pro offerre adhibetur. Respicitur enim ad sacrificandi ritum, quo victimæ in aram, ceu locum superiorem attollebantur. Socinus equeidem, ut vim loci 1. Petr. II, 5. enervet, ἀναφέρειν idem esse ac auferre asserit, sed contra naturam usumque vocis: neque enim particula ἀνα eam patitur interpretationem, nec quisquam Græcus scriptor ita voce ea usus est, quod Philologi observant. Pie & accurate satis mentem Apostoli explicat Flacius in Clav. Script. Part. I. p. 902. cum locum 1. Petr. 24. ita interpretatur: Puto talem esse quandam bypotyposin, quasi Christus pingeretur levans, trabens aut sublevans in crucem peccata nostra, veluti si carnifex gestet in tergo eum suspendendum, ac cum eo in patibulum ascendat, ut ibi eum suspendat: sic & Christus dicitur peccata nostra in crucem sublevasse, ac ibi ea crucifixisse; idque in corpore aut super corpus suum, cui ea Pater per imputationem alligaverat seu illum quasi latronem iugulandum & perdendum bumeris eius imposuerat.

Sic

*Sic erit vicina hæc locutio illi Pauline, quod Christus chirographum nostrum cruci affixerit. Sic igitur Dominus moriendo mortem & peccatum supplicio extremo affecit, ac veluti crucifixit. Cum impii Christum in crucem exaltarunt, sublevarunt aut affixerunt tum ille, ipsis non cernentibus, alios quosdam; sceleratissimos reos patibulo affixit, nempe peccatum, aut injustitiam, diabolum, mortem, infernum, veterem Adamum & mundum: sicque factus est morti mors, inferno pestis. Hæc ille. Gentiles cum persuasissimum sibi haberent, divinum Numen hominum peccatis ad iram Provocari, atque inde tot calamitates publicas æque ac privatas oriri, cæde hominum, quod horrendum dictu, Deum reddi posse propitium existimabant, & pro vita hominis, nisi vita hominis redderetur, non posse Deorum immortalium Numen placari, quod de Gallis pronunciat *Cæsar lib. VI. de Bell. Gall.* Cœlestis veritas est hominem, qui simul Deus est, sanguine suo proprio placasse Deum, quam gentes in injustitia detinuerunt, fortasse quia audierant, quandam humanam hostiam placaturam esse Deum toti generi humano, quæ verba sunt, *F. C. p. 255.**

§. XVII. Ex dictis constare puto, pro quibus Pontifex N. T. se ipsum obtulerit. Non sane pro se ipso, quando quidem is omnis labis expers oblatione non indigebat, quæ crimina expiaret. Neque pro Angelis sive bonis sive malis. Boni enim in ea, qua a Deo conditi erant, sanctitate permanserunt, & ita jam in bonitate confirmati sunt, ut in peccatum prolabi non possint, quippe *διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ* *faciem Dei intuentur Matth. XIX. 10.* quid? quod Angeli semet ipsos ab hoc mediatore excludunt, vobis dicunt non nobis, *Salvator natus est Luc. II. 11.* & Christus mediator Dei & hominum, non angelorum dicitur *1. Tim. II. 5.* Nondum est, ut cum nonnullis existimemus, Christum oblatione sua illis salutem perpetuam acquisivisse, cum de eo scriptura nihil noverit. Mali autem angeli, licet inquinati sint peccatis, nulla tamen pro peccatis victima ad illos spectat, cum omni spe salutis exclusi & catenis æternis ligati in iudicium asserventur *Jud. v. 6.* Cur illis
æque

æque ac hominibus non fuerit victima pro peccatis destinata, curiosius quam par est, inquirere non decet. Nec denique pro creaturis omnibus sese obtulit, ut quidam absurde satis arbitrantur. Qua opinione abrepti *Franciscus Monachus, Antonius & Beda* avibus, lapidibus & piscibus Evangelium annunciasse leguntur, male insuper intellecto loco *Marc. XVI. 15.* ubi per creaturam omnem homines intelliguntur, maxime gentiles, quos ex more loquendi Iudæis recepto hoc formula denotari *Cl. Lightfootus* observat. Quid multis? *omnis pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur Hebr. V. 1.* Homines sunt in universum omnes, pro quibus Christus se ipsum obtulit, quod supra *v. 26.* voce *ἑμὴν* indicavit Apostolus. Sunt ex Reformatis, qui Christum non pro omnibus omnino hominibus, sed pro electis tantum se obtulisse affirmant. Enim vero pro peccatoribus Christus se obtulit, quos esse homines ad unum omnes satis constat. Imo si non pro omnibus se obtulit, quærenda erit ratio, cur tantum pro quibusdam, eaque vel indivina intentione, vel in immolata hostia quærenda erit. Jam autem constat, eundem esse erga omnes Dei affectum. *1. Tim. II. 4.* & hostiam infiniti valoris esse, nec sine insigni in servatorem blasphemia imperfectionis cujusdam argui posse. Bene *Eusebius Casar. lib. 1. cap. X.* *Inventum est magnū, magniq; estimandum pro redimendis Judæis pariter & Græcis pretium, illud videlicet pro toto mundo piaculum, illud pro anima cunctorum hominum sacrificium, illa pro omni macula & peccato purissima hostia.* Quod & ipsi Reformati quidam fatentur, maxime Angeli, qui inter Propositiones in Synodo Dordracena hanc primo loco exhibuerunt: *Deus lapsi generis humani miseratus misit filiū suum, qui se ipsum dedit pretium redemptionis pro totius mundi peccatis.* Quam quidem propositionē cū articulo Ecclesiæ Anglicanæ publica auctoritate A. M. D. LXII. constituto convenire, aperte fatentur: *Oblatio Christi semel facta perfecta est redemptio, propitiatio & satisfactio pro omnibus peccatis totius mundi, tum originalibus, tum actualibus.* Non ergo est, cur *Turretinus Syst. Theol. Part. II. p. 495.* doctrinam hanc ex Pelagii & Semipela-

D

mipela-

mipelagianorum scholis haustam esse contendat, ut quæ scripturis nititur. Paulus id haud obscure innuit, dum Christum se ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν τῆ λαῶ obtulisse affirmat. *Grotius* hic a recta via deflectit, existimans, Christum quoque pro peccatis propriis se obtulisse, si vocabulum ἀμαρτιῶν de doloribus illis, qui solent peccatorum poenæ esse, & quas Christus occasione etiam peccatorum humani generis toleravit, accipiantur. Sed ostensum factis a *B. Calovio*, eodem sensu peccata intelligenda, cum ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀμαρτιῶν quo accipiuntur, cum ὑπὲρ τῆ λαῶ obtulisse dicitur. Hominum crimina in universum omnia, quocunque illa veniant nomine, Christus perfectissime expiavit, ne ipsa quidem finali impoenitentia excepta, qua peccatum illa est, & adhuc in hac vita existit, nondum clausa hominibus peccatoribus gratiæ divinæ janua. Quare etiam veteres magnum illum mortis Dominicæ diem den *Carfentag* appellarunt, ab antiqua Germanorum voce *Kar*/ qua olim satisfactionem pro culpa designasse, observant venaculæ nostræ periti. Operæ pretium erit, Lutheri verba huc transcribere: *Indem Christus ein Opffer ist für die Sünde der ganzen Welt/ist er ietzt nicht eine solche Person/die uns schuldig und ohne Sünde sey/ist nicht Gottes Sohn in der Herrlichkeit/sondern ein Sünder ist er/eine kleine Zeit von Gott verlassen/der da trägt und auffm Halse liegen hat die Sünde S. Pauli/der ein Gotteslästerer/ Freveler gewesen ist/ S. Peters/ der Christum verleugnet hat; Item Davids/welcher ein Ehebrecher und Mörder war/ und machte/das der Nahme des Herren unter den Heyden verlästert ward. In Summa/ er ist die Person/die an ihrem Leibe trägt/und auff sich geladen hat alle Sünde aller Menschen in der ganzen Welt/die ie gewesen und noch sind/ und seyn werden. Nicht also/das er solche Sünde selbst gethan hätte/sondern das er sie von uns/die wir sie gethan halten/ auff seinen Leib genommen hat/ auff das er dafür mit seinem eigenen Blute genug thäte.* Christus enim, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum factus est, 2. *Cor. V, 23.* & maledictum *Gal. III, 13.* non
in-

inhæfive, ita enim sanctissimus in se vere improbus fuisset, quod & cogitare impium, neque putative, ea enim ratione nihil fuisset passus, sed imputative, quia ei universi humani generis peccata imputata erant, non secus ac si ipsius essent, quare etiam de iis veluti propriis conqueritur *Pf. XL. 13.* quorum poenas merito luit, & ita inter improbos est reputatus *Es. LIII. 15.* perinde ut sacrificia V. T. quoniam protabant peccata populi, immunda erant, adeo, ut tangentes quoque redderent immundos, quod ex hirco emissario *Lev. XVI. 24.* & vacca rufa *Num. XIX. 17.* satis constat. Propterea Apostolus vocabulum *ἁπαξ* adjungit, quod non unam tantum vicem designat, sed & summam perfectionem, & quod semel factum est, ita absolutum fuisse, ut repetere minime sit necesse, imo vero nefas. Sacerdotes V. T. iterum iterumque faciebant sacrificium, Pontifex N. T. uno sacrificio per fecit omnia.

§. XIIX. Quorsum vero opus erat, tantos perpeti cruciatus, & Dei filium se ipsum pro peccatis mundi immolare? Nonne Deus pro absoluta, qua pollet, potestate, peccata impunita dimittere & condonare poterat, quamvis Christus non victima fieret, & peccata hominum sanguine suo expiaret? Affirmant quæstionem Sociniani, ac Deum in infligendis poenis ut rectorem se habere asserunt, qui pro arbitrio de jure suo cedere possit, atque aut punire peccatum, aut illud gratis condonare. Idem fere sentit *Guilielmus Tviffus*, qui in libro de *Vindiciis Grat. p. 24.* inter alia ita concludit: *Si Deus nõ possit peccat sine satisfactione remittere, tum id est, vel quia non potest per potentiam, vel quia non potest per justitiam, at neutrum horum dici potest; Si non per potentiam suam absolutam, tum peccatum condonari sive non puniri est simpliciter impossibile. Ergo peccatum non puniri constat ex terminis contradictoriis. Oportet ergo, ut ostendatur contradictio, cum nulla appareat ex terminis formalibus, & contra manifestum sit, hominem non modo posse, sed & debere inimicis suis in ipsum peccantibus ignoscere: sed nec congrue dici potest, Deum hoc non facere posse per iustitiam, posito quod hoc facere possit per potentiam.* Enim

vero dudum obrinuerunt Nostri, Deum non potuisse sine expiatione peccata dimittere impunita, siue iustitiam Dei spectes, quæ ei naturalis est, & ut merentibus præmia, ita delinquentibus quoque pœnas decernit, siue potentiam ejus attendas, quæ iustitiam Dei respicit, utpote in Deo cum iustitia plane idem. Igitur omnino Dei naturæ repugnat, peccata impune dimittere, quippe qui *opus hominis reddit ei, & juxta vias singulorum restituit eis.* Ioh. XXXIV, 11. ut peccatores severitatem Dei experiantur. Rom. XI, 22. adeo ut ipsi quoque gentiles hanc Dei iustitiam cognoverint, videlicet peccatores morte dignos esse, Rom. I, 32. Attributa divina se invicem non tollunt, cum ab essentia realiter non differant, neque potentia Dei iustitiæ opponi debet, utpote cui maxime consentanea est. Ratio ab hominibus desumpta non procedit, siquidem non eadem hominum ac Dei conditio. Homines enim conservi sunt; Deus autem supremus Dominus est, qui in peccata animadvertit, non quæ pars offensa, sed quæ iudex est. Imo, fac hoc ita esse, relinqueretur, Deum non tantum posse, sed & debere peccata dimittere impunita, quod nequidem apud homines semper obtinet, quandoquidem Iudices peccata commissa condonare nequeunt, si munere suo recte perfungi velint. Quid multis? Totum negotium Apostolus unica voce conficit *ἰπρωτα*, congruebat id & iustitiæ voluntati divinæ. Nam vocabulum hoc non externam speciem decoris h. l. denotat, ut 1. Cor. X, 11. sed quod ex Dei ordinatione & juxta voluntatem ejus fieri convenit, quemadmodum adhibetur *Hebr. I, 10.* Deus prout insigni erga homines effectu est, cū videret, eos aliquando in peccatum prolapsuros, filium humano generi ab omni æternitate decrevit, simul quoque, perspexit decere, ut filius etiam homo pius esset, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, cui nec necesse esse pro peccatis propriis offerre, quod natura sacerdotii N. T. non permittebat. Igitur id in tempore executus est, & pro sapientissimo liberrimæ suæ voluntatis arbitrio sanctissimum constituit Pontificem, qui simul victimia semetipsum pro peccatis po-

tis po-

tis populi obtulit. Christus non sibi hunc honorem tribuit, ut fieret Pontifex, sed is, qui dixerat ei: Filius meus es tu *Hebr. V. 5.*

§. XIX. Erit jam, ut ex iis, quæ dixi, colligam, attamen potiora tantum, quæ sanctissimam fidem asserant solide, ac vitæ morumque sanctimoniam excitent, deniq; conscientiam interius, tranquillent. Inprimis Sociniani refellendi sunt, qui sacerdotium Christi mere figuratum esse affirmant, atque in eo consistere, quod hominum curam genere velit & gerat, atque hoc tantum a regno ejus differre, quod Christus quatenus Rex est, possit nostri curam gerere, quatenus vero Pontifex gerere etiam velit & gerat. At vero Christum Sacerdotem proprie dictum esse, quis dubitaret, cum eum diserte ita nominet Paulus, & munus, quod Sacerdotum proprium est, videlicet immolare hostiam, eidem tribuat. Tum male confunditur Regia & Sacerdotalis Christi dignitas. Is enim, quia Rex est, non tantum miseris auxilium ferre potest, sed & patris charitatem in Regis solio demonstrat, & suos, quos caros habet, veluti filios complectitur, & ut quisque maxime opis indiget, ita ei potissimum opitulatur. Igitur vere Pontifex est, imo *Magnus* non tantum ratione inferiorum Sacerdotum Judæorum, sed etiam ratione Summi Sacerdotis, ut & huic longe anteferendus *Ebr. IV, 14.* Hunc juramento confirmavit Deus, quo firma fide id tenemus, quandoquidem nusquam in Scripturis legas, Patrem, cum filium Regem & Prophetam constitueret, jurasse, quippe quod creditu minus difficile est. Quare etiam Mediator appellatur, quatenus peccatores in gratiam restituit & hominum crimina expiavit. Etsi non negem, eo etiam sensu, quo vocabulum hoc internuncium inter duos denotat, eum Mediatorem vocari *Gal. III, 19.* nulla enim cogit necessitas Mosen hic intelligere, quem vulgo Mediatorem V. T. appellare solent. Vid. *Bebel. Disp. ad Hebr. XII, 24. §. 16.*

§. XX. Neque plane Pontificii dimittendi, qui maxime injurii sunt in perfectissimum Pontificis N. T. Sacrificium, quippe excogitarunt Missam, in qua Deo verum & proprium sacrificium

*ficium offeratur, quæ verba sunt Conc. Trid. sess. 22. can. 1. Et can. 3. anathemate feriunt eos, qui dixerint Missæ sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificii Christi semel in cruce peracti, non autem sacrificium propitiatorium. Perinde ac si Christus non unico sacrificio offensas composuerit, & peccatores cum Deo reconciliari. Quicus Sacerdos secundum ordinem Melchisedeci atque æternus, unicum fecit sacrificium, idque æterni ac infiniti valoris. Imo hoc maxime interest inter V. & N. T. quod illic plura extiterint sacrificia, hic vero non nisi unicum semel in ara crucis peractum minimeque iterandum. Et quænam propitiatio illa sine sanguinis effusione? Hebr. IX. 22. quænam expiatio tot vicibus repetenda? Hebr. IX. 12. Id quidem non negaverim, Patres quandoque, prouti multis magnisque elogiis sacram cœnam ornarunt, ita quoque sacrificii nomen ei tribuisse. Sed vocabulum hoc sensu congruo explicari debet, non de sacrificio aliquo externo, quod scriptura non novit, neque primitivæ Ecclesiæ auctoritate nititur, sed de commemoratione sacrificii Christi semel in cruce peracti, quod Patres volunt. Nam in S. Eucharistia Christus e quidem corpus & sanguinem suum nobis sub pane & vino offert percipienda, nos vero nihil offerimus, quod victimæ nomen mereatur. Temperare mihi non possum, quin firmandis iis, quæ modo disserui, sententiam Chrysostomi, apud quem in hoc argumento θυσίας vocabuli usus perfreqvens est, adscribam. μία ἐστὶν ἡ θυσία. οὐκ ἄλλην θυσίαν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν αἰεὶ ποιεῖμε· μᾶλλον δὲ ἀνάμνησιν ἐργαζόμεθα θυσίας. *Unum est sacrificium. Non aliud sacrificium, sed idem semper offerimus: potius vero recordationem celebramus sacrificii Hom. XVII. in Epist. ad Hebr.* Accedit, quod, cum olim populus ad altare dona varia, panem, salem, & alia afferret, quibus tum reficerentur inopes, tum sacro munere fungentes decenti modo sustentarentur, huiusmodi oblatio sacrificium fuerit appellata, & quandoquidem ea ante S. Cœnæ celebrationem fiebat, hinc evenit,*

evenit,

evenit, ut & ipsa Eucharistia sacrificium nuncuparetur. Quare neminem turbet, si quando a priscis Ecclesiae Doctoribus *Justino*, Martyris cognomine insigni, *Tertulliano*, *Origine*, aliis Sacrificii nomen Eucharistiae tributum legat, siquidem Patres eo significatu, quem modo recensui, vocabulum hoc acceperunt. *Maneat ergo hoc in causa* (cum F. C. loquor p. 255.) *quod sola mors Christi est vere propitiatorium sacrificium. Nam Levitica illa sacrificia propitiatoria tantum sic appellabantur, ad significandum futurum piaculum. Propterea similitudine quadam erant satisfactiones redimentes justitiam legis, ne ex politia excluderentur isti, qui peccaverant. Debebant autem cessare post revelatum Evangelium. Et quia cessare in Evangelii revelatione debebant, non erant vere propitiationses, cum Evangelium ideo promissum sit, quod exhibeat propitiationem.*

§. XXI. Mittamus igitur Pontificiorum Missam, & quod nostri muneris sit, dispiciamus. A Christo sanctissimo Pontifice sanctimoniae exemplum capiamus, & ejus vestigiis, quoad fieri potest, insistamus. Etsi enim summam illam, quam Christus adeptus est, sanctitatem consequi non valeamus, opera tamen danda est sedulo, ut quoad vires nostrae permittunt, ei reddamur similes, & caveamus, ne scientes prudentesque peccatis nos contaminemus, pro quibus Christus victimam se obtulit patri coelesti. Eo Apostoli admonitio spectat: *Christus peccata nostra ipsemet sursum tulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui justitiae videremus, 1. Petr. II. 24.* Similem in modum Noster colligit: *Si sanguis taurorum & bircorum & cinis iuvencae aspersus inquinatos sanctificat ad carnis puritatem: quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum eternum se ipsum obtulit inculpatum Deo, emundabit conscientiam vestram a mortuis operibus ad colendum Deum vivum Hebr. IX. 13. 14.* Eo maxime, quod Pontifex noster fideles omnes sui honoris fecit participes, ac Sacerdotes sanctos eos constituit, qui offe-

offe-

offerant spirituales hostias gratas acceptasque Deo per C. I. & Petr. II. Apoc. I. 6. Quisque nostrum illud Augustini sibi dictum putet, Noli extrinsecus querere, quod males, habes in te, quod occidas, si superbiam rejecas, immolas vitulum, si iracundiam, arietem, si libidinem, bircum, si vagos & lubricos cogitationum volatus, columbam & turturem. In Ps. LI.

§. XXII. Quod reliquum est, hoc fidei caput maximam afflictis animis affert consolationem. Quod probe perspexit Lutherus noster, quare cum ex ipso quæreret Cruciger, quodnam optimum esset in S. L. oraculum, hoc responsi dedit: *En dictum: Iuravit Dominus & non pœnitebit eum: Tu es sacerdos in seculum secundum ordinem Melchisedeci Ps. CX. 4.* Simus criminibus commaculati, quibus transgressi legem divinam æternas promeruimus pœnas, en Pontificem N. T. Sanctissimum, qui nos Deo reconciliavit, ac sacrificio proprio semel in cruce peracto cuncta expiavit scelera, atque ut in gratiam a Deo reciperemur, effecit, factus propitiatio pro nostris & totius mundi peccatis. Neque nunc nos destituit aut desertos esse vult, sed vi meriti sui longe pretiosissimi ceu fidelis Pontifex pro nobis apud Patrem cœlestem gravissime deprecatur.

*Huic sit laus, honor & gloria in
sempiterna secula Amen!*

Coll. diss. A. 204, misc. 37